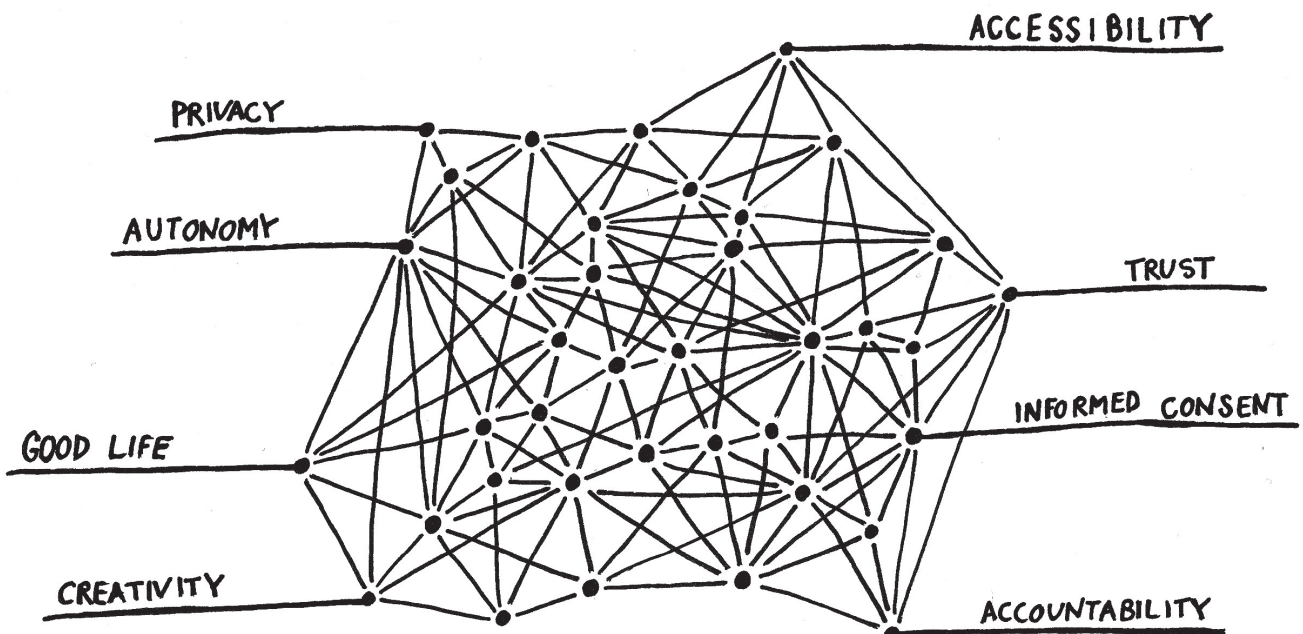

Η *θική*

Δ *εδομένων*
για την

Ε *πικουρία*

Α *ποφάσεων*

Εγχειρίδιο Χρήσης

Αξιολογώντας *ηθικά ζητήματα* αναφορικά
με κυβερνητικά *σχέδια δεδομένων*

Δήλωση

Το «Ηθική Δεδομένων για την Επικουρία Αποφάσεων» αναπτύχθηκε από το Utrecht Data School του Utrecht University εξ ονόματος του Municipality of Utrecht.
© Utrecht Data School, Utrecht University 2022

ΗΔΕΑ- Έκδοση 3.1
Ιούνιος 2022
Για ενημερώσεις δείτε εδώ:

www.dataschool.nl/en/deda

Το Utrecht University και το Utrecht Data School δε φέρουν ευθύνη για (πιθανές) αρνητικές επιπτώσεις σε σχέση με, ή προκύπτοντας από, τη χρήση του υλικού ή του περιεχομένου από το «Ηθική Δεδομένων για την Επικουρία Αποφάσεων».

Utrecht, 2022.

Καθώς το ΗΔΕΑ χρησιμοποιείται, μαθαίνουμε να το βελτιώνουμε. Αυτές οι βελτιώσεις θα εφαρμοστούν σε μελλοντικές εκδόσεις. Αν χρησιμοποιείτε το ΗΔΕΑ και έχετε κάποια σχόλια, παρακαλείσθε να μην διστάσετε να τα μοιραστείτε μαζί μας. Μπορείτε πάντοτε να μας αποστείλετε ηλεκτρονικό μήνυμα στη διεύθυνση:

info@dataschool.nl

Σύλληψη:
Mirko Tobias Schäfer, Ph.D.
Aline Franzke, MA

Σύνταξη:
Danique van der Hoek, MA
Marjolein Krijgsman, MA

Περαιτέρω ανάπτυξη:
Iris Muis, MA
Julia Straatman, MA

Σχεδίαση:
Redmar Fransen

Εικονογράφηση:
Sammy Hemerik

© Utrecht Data School

Πίνακας Περιεχομένων

Εισαγωγή

6-7

Χρήση εγχειριδίου

8-9

Ερωτήσεις

10-27

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ
ΔΕΔΟΜΕΝΑ

10-17

ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

18-27

ΤΕΛΙΚΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

28-39

ΑΛΓΟΡΙΘΜΟΙ 12

ΠΗΓΗ 13

ΑΝΩΝΥΜΟΠΟΙΗΣΗ 14

ΟΠΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ 15

ΠΡΟΣΒΑΣΗ 16

ΑΝΟΙΧΤΗ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΚΑΙ
ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ 17

ΕΥΘΥΝΗ 20

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ 21

ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ 22

ΙΔΙΩΤΙΚΟΤΗΤΑ 23

ΠΡΟΤΙΜΗΣΕΙΣ 24

ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΑ ΣΕΝΑΡΙΑ 26

ΑΞΙΕΣ 30

ΗΘΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ 32

Εισαγωγή

Γιατί το ΗΔΕΑ;

Τα Μεγάλα Δεδομένα, οι αλγόριθμοι και οι νέες μέθοδοι ανάλυσης υπόσχονται ισχυρά πλεονεκτήματα για τη διαχείριση και τη διακυβέρνηση στον δημόσιο τομέα, από τη διευκόλυνση ανάπτυξης έξυπνων πόλεων έως την αύξηση οικονομικής ευημερίας. Ωστόσο, αυτές οι ευκαιρίες συνοδεύονται επίσης από δυσκολίες, οι οποίες είναι εύκολο να αγνοηθούν, αλλά μακροπρόθεσμα μπορεί να προκαλέσουν το φαινόμενο οι καλές προθέσεις να οδηγήσουν σε βλαβερά αποτελέσματα. Για παράδειγμα, μπορεί να υπάρξει μία περίπτωση αξιοπιστίας όταν κάτι δεν πηγαίνει καλά - που είναι δυνατό να οδηγήσει σε νομική αγωγή - ή ένα σχέδιο μπορεί να παραβιάσει τους κανόνες της καλής διακυβέρνησης. Εταιρείες και κυβερνήσεις δέχονται συνεχώς πυρά για τον τρόπο με τον οποίο διαχειρίζονται τα δεδομένα τους, με αποτέλεσμα πολλοί νόμοι και κανονισμοί να έχουν ήδη τροποποιηθεί. Τα επαχθή πρόστιμα για την παραβίαση της ιδιωτικότητας αποτελούν παράδειγμα των προσπαθειών της ΕΕ να ενισχύσει μία υπεύθυνη χρήση των προσωπικών πληροφοριών. Εκτός από την ιδιωτικότητα, υπάρχει μια σειρά άλλων προβλημάτων που μπορεί να προκύψουν από τα σχέδια δεδομένων. Για παράδειγμα, τα σύνολα δεδομένων μπορεί να έχουν αμφισβητήσιμη προέλευση ή να χρησιμοποιούνται εκτός πλαισίου. Μπορεί επίσης να υπάρχει προκατάληψη στα σύνολα δεδομένων, τα μοντέλα και τους αλγόριθμους. Επιπλέον, μερικές φορές υπάρχουν ερωτήσεις σχετικά με (πιθανές) συγκρούσεις συμφερόντων μεταξύ εμπορικών εταιρειών και δημοσίων ιδρυμάτων. Επίσης, ενδέχεται να υπάρχει έλλειψη κριτικής αξιολόγησης του κοινωνικού αντικτύπου των πολιτικών που βασίζονται στα δεδομένα. Τέτοιου είδους γκρίζες ζώνες συχνά χαρακτηρίζονται από κοινές αξίες και κοινωνική ευθύνη. Οι κατευθυντήριες γραμμές για την ηθική λήψη αποφάσεων στο πλαίσιο ενός σχεδίου δεδομένων μπορούν να βοηθήσουν στην ανάληψη υπεύθυνων αποφάσεων για την περαιτέρω πορεία του έργου.

Το Ηθική Δεδομένων για την Επικουρία Αποφάσεων (ΗΔΕΑ) είναι ένα εργαλείο που βοηθά στον εντοπισμό των ηθικών ζητημάτων και στην ανάπτυξη μίας αίσθησης σχετικά με τη σύγκρουση αξιών εντός ενός σχεδίου δεδομένων. Το ΗΔΕΑ μπορεί επίσης να βοηθήσει στην καλλιέργεια διορατικότητας για τις (δημόσιες) αξίες που επηρεάζονται, ή για την τεκμηρίωση της ηθικής διαδικασίας σχετικά με τη λήψη αποφάσεων. Το ΗΔΕΑ αναπτύσσεται σε στενή συνεργασία με αναλυτές δεδομένων του δήμου της Ουτρέχτης. Το ΗΔΕΑ βοηθά στη διασφάλιση της υπεύθυνης διαχείρισης δεδομένων, μοντέλων, αλγορίθμων και άλλων.

Σκοπός

Το εγχειρίδιο ΗΔΕΑ μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε συνδυασμό με την αφίσα ΗΔΕΑ. Το εγχειρίδιο στοχεύει στην παροχή περαιτέρω εξηγήσεων σχετικά με ορισμένες έννοιες και στην εμφάνιση σε κάποιες από τις ερωτήσεις. Για ορισμένες ερωτήσεις δίνονται επίσης και παραδείγματα.

Χρήση εγχειριδίου

1. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε αυτό το Εγχειρίδιο ως υποστηρικτικό υλικό για την αφίσα ΗΔΕΑ. Η αφίσα ΗΔΕΑ περιλαμβάνει έγχρωμες ομάδες ερωτήσεων. Οι ερωτήσεις είναι δομημένες κατά τέτοιο τρόπο ώστε να αντιμετωπίζουν διαδοχικά τις επισημάνσεις σχετικά με τα δεδομένα (μπλε) και τις γενικές επισημάνσεις (πράσινο). Για κάθε ομάδα ερωτήσεων, θα βρείτε εξηγήσεις στο Εγχειρίδιο. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τα post-it για να γράψετε τις απαντήσεις στις ερωτήσεις, να σημειώσετε τα σημεία δράσης και να συλλέξετε τις απαντήσεις στην αφίσα.

2. Στην ενότητα με τις ερωτήσεις σχετικά με τα δεδομένα, μπορείτε να παραλείψετε τυχόν ερωτήσεις που δεν είναι (ακόμη) σχετικές με την τρέχουσα φάση του σχεδίου. Ωστόσο, συνιστούμε να επανεξετάσετε αυτές τις ερωτήσεις καθώς προχωρά το σχέδιο.

Οι γενικές επισημάνσεις επικεντρώνονται σε ερωτήσεις που αφορούν στην ευθύνη, την επικοινωνία, τη διαφάνεια, την ιδιωτικότητα και τις προτιμήσεις.

Σημείωση: Εάν δεν μπορείτε να απαντήσετε σε μια ερώτηση επειδή χρειάζεστε επιπλέον λεπτομέρειες, σας προτείνουμε να τη μετατρέψετε σε σημείο δράσης ως τρόπο απάντησης στην ερώτηση. Μπορείτε επίσης να καταγράψετε συγκεκριμένα σημεία ενδιαφέροντος για αυτήν την ερώτηση.

3. Το τελευταίο τμήμα της αφίσας ΗΔΕΑ απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή στις αξίες. Με βάση τις αξίες που είναι σημαντικές για τον οργανισμό σας καθώς και για τα μέλη του σχεδίου, μπορείτε να λάβετε αποφάσεις σχετικά με τους τομείς εστίασης του σχεδίου και με τα πιθανά εμπόδια που θα πρέπει να ξεπεραστούν. Για το σκοπό αυτό, το συμπέρασμα περιλαμβάνει κάποιες συμπερασματικές ερωτήσεις.

Το ΗΔΕΑ χαρτογραφεί συνολικά τα πάντα γύρω από το σχέδιο δεδομένων σας. Όταν το συμπέρασμα από το ΗΔΕΑ είναι ότι γίνεται επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, τα οποία είναι επίσης δεδομένα με υψηλό κίνδυνο για την ιδιωτικότητα των ενδιαφερόμενων προσώπων, τότε πρέπει να διενεργηθεί μία ΕΕΠΔ (Εκτίμηση Επιπτώσεων σχετικά με την Προστασία Δεδομένων). Η συμπλήρωση της ΕΠΠΔ αποτελεί υποχρέωση από τις 25 Μαΐου 2018 βάσει του ΓΚΠΔ (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων). Ο ΓΚΠΔ ισχύει παντού στην Ευρώπη και έχει άμεσο αντίκτυπο σε όλα τα Κράτη Μέλη. Περισσότερες πληροφορίες για την ΕΕΠΔ μπορείτε να βρείτε στις ερωτήσεις του ΗΔΕΑ που αφορούν στην Ιδιωτικότητα (σελ. 23).

Ερωτήσεις

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ●

Εξήγηση

Οι αλγόριθμοι μπορούν να επεξεργάζονται δεδομένα και να αναπτύσσουν διορατικότητα βάσει των δεδομένων. Χρησιμοποιώντας μοντέλα, μπορούν να αποφασίσουν σε ποια δεδομένα θα δοθεί μεγαλύτερη σημασία. Μερικά παραδείγματα περιλαμβάνουν: έναν αλγόριθμο που καθορίζει πόσοι χώροι στάθμευσης έχουν απομείνει σε ένα γκαράζ, ή έναν αλγόριθμο που εκτιμά ποιος πληροί τις προϋποθέσεις για κοινωνικές παροχές και ποιος όχι. Οι αλγόριθμοι κάνουν χρήση των μαθηματικών μοντέλων. Ωστόσο, αυτά τα μοντέλα σπανίως είναι ελεύθερα από αξίες. Οι αξίες στα μοντέλα εκφράζονται αριθμητικά και σε υπολογισμούς, δίνοντας μια εντύπωση ουδετερότητας.

Ωστόσο, οι αλγόριθμοι συχνά κατασκευάζονται με τέτοιο τρόπο ώστε μια κανονιστική κρίση να συνδέεται με μια αριθμητική τιμή, όπως «κίνδυνος απάτης» ή «ασυνήθιστο συμβάν».

Για παράδειγμα, εξετάστε μια γειτονιά με έξυπνους φανοστάτες που είναι εξοπλισμένοι με αισθητήρες ήχου. Εάν οι αισθητήρες λάβουν έναν ήχο άνω των 130 ντεσιμπέλ, στέλνεται προειδοποιητικό σήμα στον αστυνομικό της γειτονιάς. Το σήμα συναγερμού υποδεικνύει τη θέση του φανοστάτη και υποδηλώνει ότι μπορεί να χρειαστεί να περάσει από εκεί γιατί, με βάση τον θόρυβο, μπορεί μία «ασυνήθιστη κατάσταση» να έχει λάβει χώρα. Ο θόρυβος πάνω από 130 ντεσιμπέλ μπορεί πράγματι να είναι μια ασυνήθιστη κατάσταση, όπως η ανταλλαγή πυρών, αλλά μπορεί επίσης να αντιπροσωπεύει καθημερινούς ήχους όπως ο κρότος από το σπάσιμο ενός μπαλονιού ή κάποιες εργασίες ανακαίνισης.

Οι αλγόριθμοι θα παρέχουν ολοένα και περισσότερες πληροφορίες για τη λήψη αποφάσεων. Επομένως, είναι σημαντικό να κατανοήσουμε πώς προκύπτει η εξαγωγή αποτελέσματος από τους αλγόριθμους. Οι αλγόριθμοι θα πρέπει να είναι διαφανείς, που σημαίνει ότι χρειάζεται να είναι προσβάσιμοι για επανέλεγχο από εξωτερικούς εμπειρογνώμονες και για επαληθεύσεις των ευρεθέντων αποτελεσμάτων. Οι κυβερνήσεις είναι αναγκαίο να μπορούν να εξηγούν πώς λειτουργούν τα μοντέλα και οι αλγόριθμοι που χρησιμοποιούν.

Τα μοντέλα και οι αλγόριθμοι αποτελούν θέματα λογοδοσίας και καλής διακυβέρνησης. Όλο και σε περισσότερες κρατικές υπηρεσίες απαιτείται η δικαιολόγηση της χρήσης των μοντέλων και των αλγορίθμων τους. Μπορεί να μην είναι σαφές ποιος είναι ο ιδιοκτήτης ενός αλγόριθμου. Επιπλέον, τα μοντέλα και οι αλγόριθμοι μερικές φορές δεν δημοσιοποιούνται, κάτι που μπορεί να κάνει τη διαφανή επικοινωνία γι' αυτά από δύσκολη έως αδύνατη.

Επεξήγηση ψευδώς θετικών και ψευδώς αρνητικών (αποτελεσμάτων)

Ένα ψευδώς θετικό είναι ένα αποτέλεσμα που υποδηλώνει μια συγκεκριμένη κατάσταση, ενώ στην πραγματικότητα δεν είναι αυτή η περίπτωση. Αυτό συμβαίνει, για παράδειγμα, όταν καταδικάζεται ένα αθώο άτομο ή όταν διαβάζεται ένα θετικό αποτέλεσμα του τεστ για ασθένεια ή εγκυμοσύνη, ενώ το άτομο δεν είναι πραγματικά άρρωστο ή έγκυο.

Ένα ψευδώς αρνητικό είναι ένα αποτέλεσμα που υποδεικνύει λανθασμένα ότι μια συγκεκριμένη κατάσταση δεν ισχύει. Αυτό συμβαίνει, για παράδειγμα, όταν αθώνεται ένα ένοχο άτομο ή όταν διαβάζεται ένα αρνητικό αποτέλεσμα του τεστ για ασθένεια ή εγκυμοσύνη ενώ το άτομο όντως είναι άρρωστο ή έγκυο.

Εξήγηση

Είναι σημαντικό να εξετάσετε από πού προέρχονται τα δεδομένα που θέλετε να χρησιμοποιήσετε. Όταν τα σύνολα δεδομένων έχουν αγοραστεί, ή η συλλογή δεδομένων ανατίθεται σε εξωτερικούς συνεργάτες, συχνά είναι δύσκολο να κατανοήσουμε το πλαίσιο μέσα στο οποίο συλλέχθηκαν αρχικά τα δεδομένα.

Μερικές φορές υπάρχει η νοοτροπία «όσο περισσότερα, τόσο το καλύτερο», κατά τη συλλογή των δεδομένων. Αυτό μπορεί να είναι προβληματικό όταν ορισμένα δεδομένα δεν σχετίζονται με το πλαίσιο του σχεδίου. Είναι σημαντικό να αναλογιστούμε κατάλληλα πάνω σε αυτό. Ένα μεγαλύτερο σύνολο δεδομένων δεν οδηγεί πάντοτε σε καλύτερη ποιότητα έρευνας.

Επιπλέον, η διάρκεια ζωής των δεδομένων είναι σημαντική. Ο ΓΚΠΔ περιέχει κανονισμούς σχετικά με τη διάρκεια ζωής των δεδομένων, αλλά είναι επίσης απαραίτητο να γνωρίζει κανείς την περιορισμένη διάρκεια ζωής ορισμένων συνόλων δεδομένων. Οι ηθικοί προβληματισμοί σχετικά με την προέλευση του συνόλου δεδομένων θα πρέπει για το λόγο αυτό να ξεκινήσουν με τον συλλογισμό σχετικά με το είδος των δεδομένων που χρειάζονται πραγματικά για το σχέδιο και για πόσο καιρό αυτά τα δεδομένα θα παραμείνουν σχετικά.

Εξήγηση

Η **ανωνυμοποίηση** καθιστά τα προσωπικά δεδομένα μη ανιχνεύσιμα εντός του συνόλου δεδομένων. Αυτή η διαδικασία είναι μη αναστρέψιμη.

Μια πιθανή τεχνική που μπορεί να χρησιμοποιηθεί εδώ είναι η **γενίκευση**: για παράδειγμα, με τη μείωση όλων των προσωπικών δεδομένων ταυτοποίησης σε ηλικιακές ομάδες.

Ένα παράδειγμα ανωνυμοποίησης είναι η αλλαγή των αριθμών κοινωνικής ασφάλισης μέσα σε ένα σύνολο δεδομένων σε οποιονδήποτε άλλο αριθμό, μετά τον οποίο αφαιρούνται οι πραγματικοί αριθμοί κοινωνικής ασφάλισης. Φυσικά, είναι σημαντικό να μην συνδέεται ο νέος τυχαίος αριθμός με ανιχνεύσιμα προσωπικά δεδομένα όπως όνομα και επώνυμο.

Η **ψευδωνυμοποίηση** περιλαμβάνει τη δημιουργία ενός συνόλου δεδομένων μη αναγώγιμου με παρόμοιο τρόπο, με τη διαφορά ότι η διαδικασία μπορεί ακόμα να αντιστραφεί. Όταν επιστρέψουμε στο προηγούμενο παράδειγμά μας, στην περίπτωση της ψευδωνυμοποίησης ο αριθμός κοινωνικής ασφάλισης δεν αφαιρείται τελείως. Σε αυτή την περίπτωση, τουλάχιστον ένα πρόσωπο είναι απαραίτητο για να αντιστρέψει τη ψευδωνυμοποίηση. Αυτό το πρόσωπο πρέπει να έχει το κλειδί για να αντιστρέψει τη διαδικασία. Όταν συμβεί αυτό, ο τυχαίος αριθμός, για παράδειγμα, θα αντικατασταθεί ξανά από τον πραγματικό αριθμό κοινωνικής ασφάλισης, ενδεχομένως ακόμη και με προσωπικά δεδομένα όπως όνομα και επώνυμο.

Εξήγηση

Ορισμένα σχέδια απαιτούν την οπτικοποίηση των δεδομένων ή των αποτελεσμάτων των σχεδίων δεδομένων. Αυτό μπορεί να γίνει με πολλούς διαφορετικούς τρόπους.

Ο κύριος σκοπός αυτής της ερώτησης είναι ο συλλογισμός σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο τα δεδομένα ή τα αποτελέσματα απεικονίζονται. Είναι αυτός ο καλύτερος τρόπος, ποιοι είναι οι λόγοι για την επιλογή ενός (λιγότερο) προφανούς τρόπου; Μπορεί μια οπτικοποίηση να παρερμηνευτεί; Ποιοι στυλ και ποιες τεχνικές οπτικοποίησης χρησιμοποιούνται και εκφράζουν αυτές οι τεχνικές, προτιμήσεις ή προκαταλήψεις; Για παράδειγμα, η κλίμακα ενός γραφήματος μπορεί να επηρεάσει το μήνυμα που μεταφέρεται, όπως και τα επιλεγμένα χρώματα. Λάβετε υπόψη ότι το ίδιο σύνολο δεδομένων απεικονιζόμενο με διαφορετικούς τρόπους μπορεί επίσης να οδηγήσει σε διαφορετικές «αναγνώσεις» των δεδομένων. Επιπλέον, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι δεν είναι όλα τα αποτελέσματα ενός σχεδίου δεδομένων κατάλληλα για οπτικοποίηση.

Εξήγηση

Η πρόσβαση μπορεί να σημαίνει πολλά διαφορετικά πράγματα, ανάλογα με το πλαίσιο. Εδώ αναφερόμαστε στην πρόσβαση σε συλλεγμένα και αρχειοθετημένα σύνολα δεδομένων εντός του οργανισμού σας. Η πρόσβαση είναι σχετικό θέμα, γιατί δεν θα πρέπει κάθε σύνολο δεδομένων να είναι ελεύθερα προσβάσιμο. Ορισμένα σύνολα δεδομένων περιέχουν εμπιστευτικές πληροφορίες ή/και προσωπικά δεδομένα. Επομένως, η εμπιστευτικότητα αυτών των πληροφοριών πρέπει να διασφαλίζεται.

Μια δεύτερη πτυχή που μπορεί να ληφθεί υπόψη μαζί με αυτήν την ερώτηση είναι ότι εμπορικά, τρίτα μέρη ενδέχεται να ενδιαφέρονται για τα δεδομένα ή τα σύνολα δεδομένων. Η δυνατότητα πρόσβασης από τρίτους μπορεί να αναγείρει ηθικές προκλήσεις που πρέπει να εξεταστούν προσεκτικά.

Εξήγηση

Μερικές φορές τα σύνολα δεδομένων ενδέχεται όχι μόνο να είναι ωφέλιμα για ένα σχέδιο, αλλά να μπορούν επίσης να επαναχρησιμοποιηθούν για άλλα σχέδια. Ωστόσο, είναι πολύ πιθανό τα δεδομένα που συλλέγονται για ένα συγκεκριμένο σχέδιο να χάσουν την εγκυρότητά τους για ένα άλλο σχέδιο εάν επαναχρησιμοποιηθούν.

Το να γίνουν τα δεδομένα προσβάσιμα εντός μια εταιρείας ή ενός δήμου, ή το να καταστούν τα δεδομένα προσβάσιμα σε όλους (ανοικτή πρόσβαση), συνεπάγεται διαφόρων ειδών εκτιμήσεις. Από τη μια πλευρά, η ανοικτή πρόσβαση μπορεί να αυξήσει τη διαφάνεια και την εμπιστοσύνη, από την άλλη όμως, η εμπιστοσύνη μπορεί να χαθεί εάν τα δεδομένα αποδειχθεί πως είναι ακατάλληλα για την κοινή χρήση με όλους.

Η απάντηση στις ερωτήσεις σχετικά με αυτό το θέμα, είναι πιθανό να βοηθήσει να σταθμιστούν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της επαναχρησιμοποίησης των δεδομένων.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

Εξήγηση

Η ευθύνη αντιστοιχεί γενικά με τις κατευθυντήριες γραμμές του συγκεκριμένου κλάδου σας, του οργανισμού σας και τους κανόνες που ισχύουν για τη συγκεκριμένη θέση σας. Για τους δημόσιους υπαλλήλους στην Ολλανδία, αυτός είναι ο κώδικας "Gedragscod Ambtenaren". Οι βασικές αξίες από αυτόν τον κώδικα δεοντολογίας εστιάζουν στην υπεύθυνη εργασία με τα δεδομένα:

- Χρηστή διακυβέρνηση
- Εμπιστευτική χρήση πληροφοριών (π.χ. προστασία δεδομένων)
- Υπεύθυνη χρήση δημόσιων πόρων και υποδομών
- Σύγκρουση συμφερόντων

Η γενική αρχή αφορά στην άσκηση δίκαιης και υπεύθυνης διακυβέρνησης και στη μέριμνα των συμφερόντων των πολιτών. Τα σχέδια δεδομένων έχουν συχνά αντίκτυπο στις ζωές των πολιτών. Λάβετε υπόψη ότι πολιτικά κόμματα, πολίτες, δικηγόροι ή ακτιβιστές μπορούν να ασκήσουν τα δικαιώματά τους για να ενημερωθούν σχετικά με τα σχέδια δεδομένων σας.

Εξήγηση

Συχνά συμβαίνει η επικοινωνία να λαμβάνεται υπόψη μόνο αφού τα πράγματα πάνε στραβά. Προκειμένου να διαβιβαστούν προηγούμενες αποφάσεις σχετικά με το σχέδιο, είναι σημαντικό να σκεφτούμε πώς μπορούν να επικοινωνηθούν οι αποφάσεις αυτές. Ένας παρειαρισκόμενος επιστήμονας δεδομένων ίσως μπορεί να εξηγήσει ορισμένες τεχνικές αποφάσεις, αλλά θα ενημερώσει και τον Τύπο; Και τι θέλει ο διαχειριστής του σχεδίου να επικοινωνήσει σχετικά με το έργο; Είναι απαραίτητο όχι μόνο να επικοινωνούμε ξεκάθαρα εντός του οργανισμού, αλλά και προς τον έξω κόσμο. Αυτό βοηθά στην έκφραση της ευθύνης για το σχέδιο και μπορεί να βοηθήσει στη δημιουργία εμπιστοσύνης μεταξύ των μερών που ενώ δεν εμπλέκονται άμεσα στο σχέδιο, θα επηρεαστούν όμως από αυτό. Ο συλλογισμός αναφορικά με τις ανωτέρω ερωτήσεις μπορεί να βοηθήσει όταν εξωτερικοί εμπειρογνώμονες έχουν κρίσιμες ερωτήσεις σχετικά με το σχέδιο.

Εξήγηση

Οι κυβερνητικοί οργανισμοί υποχρεούνται να λογοδοτήσουν σε πολίτες, μέσα ενημέρωσης και πολιτικά κόμματα. Επειδή τα σχέδια δεδομένων μπορούν να έχουν σημαντικό αντίκτυπο στην δημόσια σφαίρα, στις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, στον προσωπικό βιοπορισμό, ακόμη και στα πολιτικά δικαιώματα, η διαφάνεια αποτελεί μείζον ζήτημα για τα σχέδια αυτά.

Η διαφάνεια εντός των σχεδίων δεδομένων σημαίνει ότι κάποιος είναι σε θέση να κατανοήσει το σύνολο δεδομένων και την προέλευσή του, και μπορεί να δώσει μια εξήγηση για τα χρησιμοποιημένα δεδομένα και την προέλευσή τους. Είναι επίσης σημαντικό κάποιος να μπορεί να εξηγήσει τους αλγόριθμους και τα μοντέλα που χρησιμοποιούνται για τη μετατροπή των δεδομένων σε χρηστικές πληροφορίες.

Η διαφάνεια μπορεί επίσης να περιλαμβάνει τη σκέψη σχετικά με τις απαραίτητες πληροφορίες που μπορείτε, ενδέχεται ή επιβάλλεται να παρέχετε σε πολίτες και εμπειρογνώμονες, ώστε να μπορούν και εκείνοι με τη σειρά τους να κάνουν συλλογισμούς αναφορικά με τα δικά τους δεδομένα ή με το εν λόγω σχέδιο.

Δεν είναι πάντα εύκολο να είσαι διαφανής. Για παράδειγμα, τα μοντέλα και οι αλγόριθμοι μπορεί να είναι πολύ περίπλοκα. Συχνά, απαιτείται υψηλός βαθμός γνώσης, στατιστικής και επιστήμης δεδομένων για την κατανόησή τους. Σε αυτήν την περίπτωση, η διαφάνεια δεν σημαίνει πάντα ότι τα μοντέλα και οι αλγόριθμοι πρέπει να μεταφράζονται σε κατανοητή γλώσσα, αλλά μάλλον ότι πρέπει να είναι προσβάσιμα για κριτικά ερωτήματα.

Τέλος, μέσα στα σχέδια δεδομένων, είναι επίσης δυνατό να είμαστε υπερβολικά διαφανείς, για παράδειγμα όσον αφορά το σύνολο δεδομένων. Εάν γίνει αυτό, ενδέχεται να συμβεί ακούσια παραβίαση δεδομένων και να δοθούν πολλές πληροφορίες σε άτομα με κακές προθέσεις.

Εξήγηση

Η ιδιωτικότητα όλων προστατεύεται βάσει νόμου (ΓΚΠΔ). Σύμφωνα με αυτόν τον νόμο, η παραβίαση της ιδιωτικότητας ή η διαρροή των προσωπικών πληροφοριών τιμωρούνται με αυστηρά πρόστιμα. Ακόμα κι αν υπάρχει μια γενική ιδέα ότι οι άνθρωποι είναι απρόσεκτοι όσον αφορά στο δικαίωμά τους στην ιδιωτικότητα, όντας διαδικτυακά συνδεδεμένοι στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ή όντας πολύ ανοιχτοί σχετικά με ευαίσθητες λεπτομέρειες που αφορούν στην προσωπική τους ζωή, αυτό δεν σημαίνει ότι το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα χάνει τον σημαντικό χαρακτήρα του. Η ιδιωτικότητα παραμένει αναγκαία για τη δημοκρατία. Εξάλλου, εξαρτάται από τους ίδιους τους ανθρώπους να αποφασίσουν ποιες πληροφορίες θα μοιραστούν.

Όσον αφορά στην Εκτίμηση Επιπτώσεων σχετικά με την Προστασία Δεδομένων (ΕΕΠΔ)

• Η ΕΕΠΔ είναι ένα εργαλείο για την εκ των προτέρων χαρτογράφηση των κινδύνων για την ιδιωτικότητα. Στη συνέχεια, μπορούν να ληφθούν μέτρα για τη μείωση αυτών των κινδύνων.

• Η ολοκλήρωση της ΕΕΠΔ δεν είναι πάντα υποχρεωτική. Η ΕΕΠΔ είναι όμως υποχρεωτική, σύμφωνα με τον ΓΚΠΔ, όταν υπάρχει υψηλός κίνδυνος για την ιδιωτικότητα ατόμων, των οποίων τα δεδομένα υποβάλλονται σε επεξεργασία.

• Δεν περιλαμβάνει κάθε σχέδιο δεδομένων την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Τα δεδομένα από το ΗΔΕΑ μπορούν να είναι χρήσιμα για τη συμπλήρωση μίας ΕΕΠΔ.

Εξήγηση

Οι προτιμήσεις είναι ένα σημαντικό πρόβλημα στην ανάλυση δεδομένων. Ένα μεροληπτικό σύνολο δεδομένων, μοντέλο ή αλγόριθμος παράγει αποτελέσματα που αποκλίνουν από την πραγματικότητα που προσπαθεί να περιγράψει. Κατά την ερμηνεία των συνόλων δεδομένων, οι υπάρχουσες προκαταλήψεις μπορούν να συμπεριληφθούν στη συλλογή δεδομένων, την ανάλυση, αποθήκευση ή στις επιλογές που βασίζονται στα δεδομένα.

Εάν αυτές οι προτιμήσεις δεν αναγνωριστούν και αποτραπούν ή επιλυθούν, μπορεί να προκύψουν διακρίσεις. Αυτό συμβαίνει, για παράδειγμα, εάν ορισμένες ομάδες πληθυσμού υπερ-εκπροσωπούνται στα δεδομένα σε σύγκριση με την πραγματικότητα, ή εάν, για παράδειγμα, ένας αλγόριθμος (ασυναίσθητα) μαθαίνει μια αυτόματη προτίμηση για τους άνδρες ενώ αυτό δεν είναι σχετικό με το σκοπό.

Εκτός από συγκεκριμένα σημάδια διάκρισης, είναι επίσης δυνατό να έχετε ένα προαίσθημα για το σχέδιό σας. Τα προαισθήματα μπορεί να είναι πολύ χρήσιμα για τον εντοπισμό πιθανής μεροληψίας, με την έγκαιρη αναγνώριση ότι «κάτι» στο σχέδιο δεν είναι πολύ σωστό. Είναι σημαντικό να ακούτε αυτά τα συναισθήματα και να τα διερευνάτε. Εάν αυτά τα συναισθήματα βασίζονται πράγματι σε ένα σφάλμα στα δεδομένα ή στο σχέδιο, μπορεί να προκύψουν πολύτιμες λύσεις από νωρίς και πιθανή ταλαιπωρία ενδέχεται να αποφευχθεί.

Σε αυτή τη σελίδα θα βρείτε μερικά παραδείγματα μεροληψίας. Λάβετε υπόψη ότι αυτά είναι μόνο μερικά παραδείγματα από πολλά. Συνεπώς, ο κατάλογος δεν είναι εξαντλητικός.

Είδη προτιμήσεων

Προτίμηση της επιβεβαίωσης

Σε όλους μας αρέσει να περιτριγυριζόμαστε από απόψεις και ιδέες που μοιάζουν με τις δικές μας. Αυτός είναι ο λόγος που πολλοί άνθρωποι έχουν φίλους με παρόμοιες απόψεις και προτιμήσεις με τους ίδιους. Η προτίμηση της επιβεβαίωσης συχνά ενισχύεται από τη γνωστική ασυμφωνία. Η γνωστική ασυμφωνία (όπως περιγράφεται από τον ψυχολόγο B.F. Skinner) κάνει τους ανθρώπους να τείνουν να αγνοούν απόψεις που δεν συνάδουν με τη δική τους άποψη, παρόλο που αυτές οι αποκλίνουσες απόψεις μπορεί να είναι σημαντικές και έγκυρες. Αυτή η τάση ενδέχεται να προκαλέσει προβλήματα στη χρήση των δεδομένων, επειδή σημαντικές εξωτερικές απόψεις, ή διαφορετικές ερμηνείες ή ανησυχίες, είτε χάνονται είτε δεν ακούγονται.

Προτιμήσεις εντός της ομάδας

Σε συμφωνία με το προαναφερθέν είδος προτίμησης είναι η τάση των ανθρώπων να συμφωνούν με την κυρίαρχη γνώμη σε μια ομάδα. Αν κάποιος έχει διαφορετική γνώμη, για παράδειγμα, με το να έχουν ένα κακό ένστικτο ή μια άποψη που διαφέρει από αυτή της ομάδας, δεν θα το επικοινωνήσουν, τείνοντας να παραμείνουν σιωπηλοί. Μπορεί, επί παραδείγματι, να φοβούνται μήπως κάνουν λάθος ή πουν κάτι ανόητο. Αυτό το είδος προκατάληψης είναι ιδιαίτερα προβληματικό σε ηθικές σκέψεις αναφορικά με τα δεδομένα, καθώς σημαντικές παρατηρήσεις από τα μέλη της ομάδας είναι πιθανό να μην αναφέρονται, ενώ θα μπορούσαν να αποτρέψουν αρνητικά αποτελέσματα.

Προτίμηση της επιλογής

Τα αποτελέσματα της συλλογής, της οπτικοποίησης ή της ερμηνείας των δεδομένων σας μπορεί να επηρεαστούν ή ακόμη και να είναι παραπλανητικά, λόγω των πληροφοριών που συλλέξατε εξ αρχής. Συγκεκριμένες ομάδες ανθρώπων ίσως να παραλείπονται ή να εκπροσωπούνται δυσανάλογα. Αυτό που παρουσιάζεται ως αντικειμενική γνώση, είναι δυνατό να επηρεαστεί από το είδος των δεδομένων που χρησιμοποιούνται. Η τυχαία δειγματοληψία, οι ομάδες ελέγχου (όπου είναι

δυνατόν), και οι συζητήσεις με την ομάδα σας μπορούν να ελαχιστοποιήσουν τον κίνδυνο μεροληπτικής επιλογής.

Το φαινόμενο της κόμπρας

Το φαινόμενο της κόμπρας εμφανίζεται όταν η λύση στο πρόβλημα κάνει το πρόβλημα μεγαλύτερο. Το όνομα οφείλεται σε ένα ανέκδοτο από την Ινδία κατά την εποχή της βρετανικής αποικιοκρατίας. Η βρετανική κυβέρνηση προσέφερε αμοιβή για κάθε κόμπρα που αιχμαλωτιζόταν. Όταν οι άνθρωποι άρχισαν να εκτρέφουν κόμπρες για να διεκδικήσουν τα προνόμια, το πρόγραμμα διακόπηκε. Οι εκτρεφόμενες κόμπρες, πλέον άχρηστες, απελευθερώθηκαν στη φύση. Έτσι, η φαινομενική λύση του προβλήματος, στην πραγματικότητα επιδείνωσε το πρόβλημα.

Ο βρόχος ανατροφοδότησης

Ένας βρόχος ανατροφοδότησης διασφαλίζει ότι στα σχέδια δεδομένων το αποτέλεσμα του σχεδίου, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, θα χρησιμοποιηθεί ξανά στο σχέδιο και θα χρησιμοποιηθεί επίσης ως νέο δεδομένο. Αυτό μπορεί να γίνει σκόπιμα, αλλά όταν συμβαίνει ακούσια, ενδέχεται να έχει αρνητικές συνέπειες.

Εξήγηση

Αν και ορισμένα σχέδια δεδομένων είναι σχετικά ή χρησιμοποιούνται μόνο για σύντομο χρονικό διάστημα, είναι σύνηθες να έχουν από μεσοπρόθεσμα έως μακροπρόθεσμα αποτελέσματα. Είναι λοιπόν σημαντικό να σκεφτούμε αυτές τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις τώρα, και εάν αυτές θα άλλαζαν την τρέχουσα κατάσταση. Επίσης, είναι απαραίτητο να γίνονται στη συνέχεια τακτικές αξιολογήσεις, ώστε να διασφαλίζεται ότι το σχέδιο δεδομένων εξακολουθεί να κάνει εκείνο που προορίζεται να κάνει και δεν έχει (ακούσιες) αρνητικές επιπτώσεις.

Επεξήγηση της υφέρπουσας διεύρυνσης λειτουργιών

Η υφέρπουσα διεύρυνση λειτουργιών σημαίνει ότι οι πληροφορίες χρησιμοποιούνται για έναν σκοπό, ο οποίος δεν είναι ο αρχικός σκοπός που είχε οριστεί. Για παράδειγμα: ένα σύστημα ασφαλείας είναι εγκατεστημένο στο γραφείο, το οποίο απαιτεί από τους υπαλλήλους να κάνουν check-in και out με σκοπό τη διευκόλυνση της ασφαλούς πρόσβασης. Ωστόσο, εάν αυτές οι πληροφορίες χρησιμοποιηθούν στη συνέχεια για την παρακολούθηση ή την επιτήρηση μεμονωμένων υπαλλήλων, πρόκειται για υφέρπουσα διεύρυνση λειτουργιών. Αυτό αποτελεί παραβίαση της ιδιωτικότητας που υπερβαίνει τον καθιερωμένο σκοπό της δημιουργίας ασφαλούς πρόσβασης.

ΤΕΛΙΚΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

Τελικές επισημάνσεις

ΑΞΙΕΣ

Εξήγηση

Στην αρχή του εργαστηρίου, θα έχετε σημειώσει μια σειρά από αξίες. Δείτε τις ξανά και ελέγξτε μόνοι σας εάν αυτές οι αξίες εκπροσωπούνται στο έργο, και εάν ναι, πού αυτές εκπροσωπούνται.

Ένας προς έναν, αλλάξτε θέσεις με τα μέλη της ομάδας του έργου και ζητήστε τους να σας πουν εάν οι αξίες τους εκπροσωπούνται στο έργο, και αν ναι, σε ποιο σημείο του έργου είναι αυτό περισσότερο εμφανές. Το άτομο του οποίου είναι η σειρά, μπορεί να κολλήσει τις αξίες του στην αφίσα σε ένα μέρος όπου πιστεύει ότι αυτές είναι εφαρμόσιμες. Για παράδειγμα, η αξία "ιδιοκτησία" μπορεί να επικολληθεί στις ερωτήσεις σχετικά με την επικοινωνία ή στις ερωτήσεις σχετικά με την πηγή των δεδομένων. Όταν έρθει η σειρά σας να κολλήσετε πάνω στην αφίσα τις αξίες σας, εξηγήστε στην υπόλοιπη ομάδα γιατί πιστεύετε ότι οι αξίες ανήκουν σε αυτό το μέρος του έργου. Η ομαδική συζήτηση αυτού του θέματος μπορεί να οδηγήσει σε νέες οπτικές.

Ενδέχεται, επίσης, να ανακαλύψετε ότι μία από τις αξίες που σημειώσατε ταιριάζει σε όλα τα μέρη του έργου. Σε αυτήν την περίπτωση, μπορείτε να κολλήσετε αυτήν την αξία στη μέση της αφίσας.

Τέλος, είναι επίσης πιθανό μια από τις αξίες που έχετε σημειώσει να μην εκπροσωπείται πουθενά στο έργο. Σε αυτήν την περίπτωση, συζητήστε εάν αυτή η αξία θα μπορούσε να ενδιαφέρει το έργο και εάν είναι απαραίτητο να αλλάξουν ορισμένες πτυχές του έργου ώστε να μπορέσει η αξία αυτή να εκπροσωπηθεί. Είναι δυνατό να συμβεί μια αξία να είναι λιγότερο σχετική για ένα έργο. Για παράδειγμα, η αξία «πίστη» είναι λιγότερο σχετική για ένα σχέδιο δεδομένων που μετράει ανώνυμα τους περαστικούς σε μια συγκεκριμένη περιοχή.

Έκθεση του σχεδίου

Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε την αφίσα ΗΔΕΑ, συμπεριλαμβανομένων όλων των απαντήσεων και των σημείων δράσης, ως βάση ή για την υποστήριξη μιας έκθεσης επί του σχεδίου δεδομένων.

Οι απαντήσεις και τα σημεία δράσης μπορούν να χρησιμεύσουν ως εργαλεία που διευκολύνουν την αιτιολόγηση του έργου. Για παράδειγμα, οι απαντήσεις μπορούν να βοηθήσουν στο να εξηγηθεί ποιες επιλογές έγιναν και, τουλάχιστον εξίσου σημαντικό, γιατί ορισμένα πράγματα δεν έγιναν.

Προς υποστήριξη αυτής της έκθεσης, οι ακόλουθες σελίδες περιέχουν πληροφορίες σχετικά με τις πιο συχνά χρησιμοποιούμενες ηθικές θεωρίες. Ορισμένοι κυβερνητικοί οργανισμοί χρησιμοποιούν ήδη κάποιες από αυτές τις θεωρίες για την ηθική λήψη αποφάσεων. Για άλλους κυβερνητικούς οργανισμούς, αυτές οι θεωρίες μπορούν να βοηθήσουν στη λήψη μιας απόφασης σχετικά με τα ηθικά προβλήματα που έφερε στο φως το εργαστήριο.

Λάβετε υπόψη ότι αυτές οι ηθικές θεωρίες δεν είναι πλήρεις και έχουν απλοποιηθεί για λόγους κατανοησιμότητας. Η ηθική είναι ένα πολύ ευρύ πεδίο με πολλές υπο-θεωρίες και (εσωτερικές) συγκρούσεις. Επίσης, δεν είναι απαραίτητο οι οργανισμοί να κάνουν αυτές τις θεωρίες σαφείς στον οργανισμό, δεδομένου του γεγονότος ότι σχεδόν κανείς δεν χρησιμοποιεί μόνο μία ηθική θεωρία για τις ενέργειές του. Παρόλα αυτά, η γνώση αυτών των θεωριών μπορεί να βοηθήσει στη λήψη αποφάσεων και στην επίλυση πιθανών συγκρούσεων.

Εξήγηση επί των ηθικών θεωριών

Διαφορετικές ηθικές οπτικές προσφέρουν διαφορετικά αποτελέσματα

Το ερώτημα για το τί είναι «σωστό» να κάνει κάποιος, είναι δύσκολο να απαντηθεί, καθώς διαφορετικές θεωρίες προσφέρουν διαφορετικές απαντήσεις. Η κάθε ηθική θεωρία προσπαθεί να βρει έναν συστηματικό τρόπο για να δώσει απαντήσεις σχετικά με το τί μπορεί ή δεν μπορεί να κάνει κάποιος, για το τί επιτρέπεται να κάνει ή απαιτείται να κάνει. Σε αυτή την ενότητα θα συζητηθούν οι πιο σημαντικές θεωρίες στο πεδίο της ηθικής. Παρακαλώ σημειώστε ότι εντός των διαφορετικών θεωριών, διεξάγονται επιμέρους συζητήσεις και διαφωνίες.

Ωφελιμισμός

«Η μεγαλύτερη ευτυχία για τον μεγαλύτερο αριθμό». **Κριτική του ωφελιμισμού**

Ο ωφελιμισμός εξετάζει κυρίως τις συνέπειες μιας πράξης. Μια ενέργεια είναι ηθικά δικαιολογημένη αν αυτή η πράξη προσφέρει τη μεγαλύτερη ευτυχία για τον μεγαλύτερο αριθμό ανθρώπων. Στο πλαίσιο αυτής της θεωρίας, η ευτυχία ορίζεται με διαφορετικούς τρόπους από διαφορετικούς μελετητές. Οι Bentham και Mill ορίζουν την ευτυχία ως την απουσία πόνου και στο να έχεις την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ευφορία και ηδονή.

Ωφελιμισμός και δεδομένα

Αξίες όπως η «δημόσια ασφάλεια» και η «ιδιωτικότητα» συχνά έρχονται σε σύγκρουση μεταξύ τους. Διλήμματα προκύπτουν όταν δίνεται μεγαλύτερη αξία σε μία έννοια από μία άλλη. Μέσω της ωφελιμιστικής οπτικής, δίνεται μεγαλύτερη αξία στην ευημερία των πολλών (δηλαδή στη δημόσια ασφάλεια) παρά στην ιδιωτικότητα. Από την άλλη πλευρά, μπορεί να υποστηριχθεί ότι το απόρρητο είναι απαραίτητο για την ευημερία των ανθρώπων. Σε αυτή την περίπτωση, η ωφελιμιστική οπτική μπορεί να επιφέρει διαφορετικό αποτέλεσμα. Από την ωφελιμιστική σκοπιά, θα προσπαθήσει κανείς να σταθμίσει τα επιχειρήματα υπέρ και τα επιχειρήματα κατά, με έμφαση στην ευημερία των ανθρώπων. Αυτό ονομάζεται συχνά «ανάλυση κόστους-οφέλους». Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι στο πλαίσιο του ωφελιμισμού, κάθε άτομο που εμπλέκεται σε ένα ηθικό δίλημμα έχει ίση αξία. Αυτό σημαίνει ότι «ο εαυτός» ή ορισμένες ομάδες ή άτομα δεν έχουν μεγαλύτερη αξία από τους άλλους. Τούτου λεχθέντος, η αύξηση της ευημερίας των πολλών θα μπορούσε να προκαλέσει την αγνόηση της ευημερίας των μειονοτήτων. Αυτή η έννοια ονομάζεται «η τυραννία της πλειονότητας». Παρόμοια παραδείγματα μπορούν να βρεθούν στο ιατρικό πλαίσιο, όπου λέγεται ότι ένα άτομο θα μπορούσε, για παράδειγμα, να θυσιαστεί για να γίνει δωρητής οργάνων, ώστε πολλοί άλλοι άνθρωποι να μπορέσουν να επωφεληθούν από αυτό.

Μια κοινή κριτική του ωφελιμισμού είναι ότι η ιδέα της χρησιμότητας ή της ευτυχίας δεν είναι πραγματικά πρακτική ή χρήσιμη για πολλούς ανθρώπους. Για να προσδιορίσει κανείς τι είναι καλύτερο για τους περισσότερους ανθρώπους, θα πρέπει να γνωρίζει, να εξετάσει και να εξισορροπήσει όλα τα πιθανά θετικά και αρνητικά αποτελέσματα. Μια δυνατότητα για τον ωφελιμισμό είναι η εισαγωγή κανόνων που βελτιστοποιούν την ανταλλαγή στις περισσότερες περιπτώσεις (ο λεγόμενος ωφελιμισμός των κανόνων). Αλλά αυτό το επιχειρήμα μας οδηγεί πίσω στο προαναφερθέν ζήτημα: εξισορρόπηση της δημόσιας ασφάλειας έναντι της ιδιωτικής ζωής. Αυτό το πρόβλημα είναι δύσκολο να σταθμιστεί και να προσδιοριστεί ποσοτικά. Ωστόσο, όταν εξετάζεται ένα τέτοιο ζήτημα (για παράδειγμα, μέσω της χρήσης της διαφάνειας ή των νομιμοποιημένων πολιτικών θεσμών), ο ωφελιμισμός μπορεί να χρησιμεύσει ως καθοδηγητική ηθική θεωρία για την ανάπτυξη κανόνων που μπορούν να συμβάλουν στην ηθική διαχείριση των δεδομένων.

Τελικές επισημάνσεις

ΗΘΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

Δεοντολογία

«Υπάρχουν γενικές αρχές που πρέπει να καθοδηγούν τις πράξεις μας».

Η δεοντολογία συχνά θεωρείται ως το αντίστοιχο του ωφελιμισμού. Δεν εστιάζει στις συνέπειες, αλλά περισσότερο στις προθέσεις μιας πράξης. Αυτή η θεωρία ειδικότερα αναπτύχθηκε από τον Immanuel Kant, ο οποίος ονόμασε τη θεωρία του ως κατηγορική προσταγή. Η κατηγορική προσταγή σημαίνει ότι μια πράξη είναι σωστή αν θα ήταν επιθυμητό ο καθένας στην ίδια κατάσταση να επέλεγε επίσης την ίδια πράξη. Επειδή οι άνθρωποι είναι ικανοί για ορθολογική σκέψη, είναι σε θέση να χρησιμοποιήσουν την κατηγορική προσταγή για να καθοδηγήσει τις πράξεις τους.

Η ανωτέρω διατύπωση είναι η πιο γνωστή παραλλαγή της κατηγορικής προσταγής. Μια άλλη διατύπωση της κατηγορικής προσταγής διακηρύσσει ότι δεν πρέπει ποτέ να χρησιμοποιούμε τους άλλους ανθρώπους μόνο ως μέσα, αλλά πάντοτε ταυτόχρονα και ως σκοπούς. Αυτή η διατύπωση εστιάζει στον σεβασμό της αξιοπρέπειας και της αυτονομίας των άλλων ανθρώπων. Σύμφωνα με την εν λόγω διατύπωση της κατηγορικής προσταγής, είναι ως εκ τούτου ανήθικο να χειραγωγείς τους άλλους ή να τους εμποδίζεις να επιτύχουν τους στόχους τους.

Δεοντολογία και δεδομένα

Τα σχέδια δεδομένων υπόσχονται να αυξήσουν την ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχονται από μια εταιρεία ή ένα δήμο. Επί του παρόντος, ο τρόπος με τον οποίο αναπτύσσονται, δοκιμάζονται και χρησιμοποιούνται ορισμένα μοντέλα, είναι ακόμα σχετικά πειραματικός. Πρακτικές που μερικές φορές ακούγονται πολλά υποσχόμενες, όπως η βελτίωση των δημόσιων συγκοινωνιών με τη χρήση δεδομένων κινητής τηλεφωνίας για την παρακολούθηση των μετακινήσεων των ανθρώπων, δεν θα ήταν ηθικά δικαιολογημένες από δεοντολογικής άποψης. Ο λόγος για αυτό είναι ότι η χρήση προσωπικών δεδομένων χωρίς τη συγκατάθεση ή τη γνώση των ενδιαφερομένων προσβάλλει την αυτονομία του

προσώπου. Ωστόσο, υπάρχουν τρόποι με τους οποίους θα μπορούσε να γίνει σεβαστή η αυτονομία αυτών των προσώπων. Για παράδειγμα, όταν αυτά τα πρόσωπα δίνουν τη συγκατάθεσή τους για τη χρήση των δεδομένων τους ή όταν είναι διαφανής ο τρόπος με τον οποίο χρησιμοποιούνται τα δεδομένα τους.

Κριτική της δεοντολογίας

Ορισμένοι κριτικοί υποστηρίζουν ότι η κατηγορική προσταγή είναι μία πολύ αφηρημένη αρχή και επομένως δεν θα βοηθούσε για τη λήψη συγκεκριμένων αποφάσεων. Επιπλέον, η δεοντολογία δεν θα λάβει υπόψη καμία πληροφορία σχετική με το πλαίσιο, που μπορεί να χρειαστεί για τη λήψη αποφάσεων σε συγκεκριμένες καταστάσεις. Η δεοντολογία μπορεί να μην είναι ιδιαίτερα ευαίσθητη σε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά ορισμένων πρακτικών, όπως π.χ στην εξισορρόπηση της ιδιωτικότητας με την ασφάλεια, ή στο πώς σχετίζονται τα προσωπικά δεδομένα με την αυτονομία ενός προσώπου.

Αρεταϊκή ηθική

«Πώς θα ενεργούσε ένας καλός άνθρωπος σε αυτή την κατάσταση;»

Η ηθική της αρετής διαφέρει από τις δύο προηγούμενες θεωρίες στο ότι δεν εστιάζει στο ερώτημα: «Ποιο είναι το σωστό να κάνει κανείς;», αλλά μάλλον στην ερώτηση: «Τι είδους άνθρωπος πρέπει να είμαι για να κάνω το σωστό;». Έτσι, η ερώτηση που τίθεται έχει μια μοναδική εστίαση στον χαρακτήρα, παρά στις ίδιες τις πράξεις.

Αυτή η θεωρία ανάγεται στον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη που, μεταξύ άλλων, ήθελαν να απαντήσουν στο ερώτημα του τί είδους ιδιότητες (αρετές) του χαρακτήρα χρειάζονται για να είναι κανείς καλός άνθρωπος. Μια αρετή θα μπορούσε να είναι, για παράδειγμα, η ειλικρίνεια: ένα ειλικρινές πρόσωπο θα έλεγε την αλήθεια και θα απέφυγε να πει ψέματα. Άλλες αρετές μπορεί να περιλαμβάνουν το θάρρος, τη γενναιοδωρία, την εγκράτεια, την ειλικρίνεια, τη σύνεση και την καλοσύνη. Όταν αναπτύσσονται αυτές οι αρετές, η πρακτική σοφία θα έχει ως αποτέλεσμα το πρόσωπο να αναπτύξει όλες τις δεξιότητες για να καταλήξει από μόνο του στη σωστή απόφαση.

Αρεταϊκή ηθική και δεδομένα

Οι επαγγελματίες που εργάζονται με την τεχνολογία, όπως οι προγραμματιστές, έχουν συχνά μια εστίαση προσανατολισμένη στη λύση. Αυτή η εστίαση συχνά οδηγεί στην κυριαρχία της ωφελιμιστικής οπτικής, η οποία συχνά δεν εκφράζεται ρητά και επομένως παραμένει να υπονοείται. Ορισμένοι μελετητές υποστηρίζουν ότι η ηθική της αρετής μπορεί να αποτελέσει μια εναλλακτική στην εστίαση που είναι προσανατολισμένη στη λύση. Με αυτό εννοούν ότι η εστίαση δεν πρέπει να είναι τόσο σε έννοιες όπως η ιδιωτικότητα ή η ενημερωμένη συγκατάθεση, αλλά μάλλον στο ερώτημα του τί είδους περιβάλλον και σοφία δεδομένων χρειάζονται οι επαγγελματίες για να κάνουν υπεύθυνες επιλογές. Ένας ενάρετος αναλυτής δεδομένων θα έχει, για παράδειγμα, αρετές όπως τον

«σεβασμό στην ευαισθησία των προσωπικών δεδομένων» και την «προσοχή και επιλεκτικότητα στην επικοινωνία και στην κοινοποίηση αυτών των δεδομένων». Οι άνθρωποι θα μπορούσαν να εκπαιδευτούν σε τέτοιες αρετές ή θα μπορούσαν να επιλεγούν με βάση αυτά τα στοιχεία του χαρακτήρα τους.

Κριτική της αρεταϊκής ηθικής

Μια κριτική για την ηθική της αρετής είναι ότι δεν παρέχει πραγματικά καλή καθοδήγηση. Η ηθική της αρετής εστιάζει στο ερώτημα του τι θα έκανε ένας καλός άνθρωπος σε μια δεδομένη κατάσταση. Αυτό δεν είναι ένας πλήρης οδικός χάρτης δράσης. Επιπλέον, η μίμηση των πράξεων ενός καλού ανθρώπου δεν σημαίνει ότι το άτομο που τον μιμείται κατέχει στην πραγματικότητα τις ίδιες τις αρετές.

Μια άλλη κριτική αφορά στο ότι είναι δύσκολο να εξηγήσει κανείς γιατί ορισμένα στοιχεία του χαρακτήρα θεωρούνται ενάρετα και γιατί άλλα όχι. Ο Αριστοτέλης όρισε κάποιες αρετές που ήταν συνήθειες στην εποχή του, αλλά θα ήταν εξαιρετικά αμφιλεγόμενες στον σημερινό κόσμο. Είναι επομένως δύσκολο να μετρηθούν και να δοκιμαστούν οι αρετές με την πάροδο του χρόνου και μεταξύ των πολιτισμών.

Ένα άλλο επιχείρημα κατά της ηθικής της αρετής είναι ότι έχει ένα τυφλό σημείο ή μπορεί να θεωρηθεί αφελής υπό την έννοια ότι εταιρείες και ιδρύματα συχνά λειτουργούν με τη βοήθεια μιας οργανωτικής ιεραρχίας. Πρέπει κάθε εργαζόμενος να είναι ενάρετος; Ή χρειαζόμαστε ενάρετους διευθυντές που να μπορούν να συμμορφώσουν τους εργαζόμενους; Τέτοια ερωτήματα μας απομακρύνουν από την ίδια την ηθική της αρετής και κάνουν την εφαρμογή της ηθικής της αρετής ακόμη πιο δύσκολη.

Ηθικός σχετικισμός

«Η ορθότητα μιας πράξης εξαρτάται από την κοινωνία στην οποία ζεις».

Σε αυτή τη θεωρία, η ηθική λήψη αποφάσεων είναι μία κοινωνική κατασκευή. Εμείς ως κοινότητα έχουμε αποφασίσει τι είναι καλό και τι κακό, αλλά θεωρητικά θα μπορούσαμε να αποφασίσουμε και το αντίθετο. Εντός του ηθικού σχετικισμού, οι προσωπικοί ηθικοί κώδικες εξαρτώνται πλήρως από τον ηθικό κώδικα ενός πολιτισμού, ο οποίος νοείται ως το άθροισμα των ατομικών κανόνων και αξιών. Μια πράξη που θεωρείται ηθικά λανθασμένη σε ένα μέρος του κόσμου μπορεί να εκληφθεί ως ηθικά ορθή σε ένα άλλο μέρος του κόσμου. Η κατανάλωση χοιρινού κρέατος, για παράδειγμα, θεωρείται ηθικά λάθος για τους μουσουλμάνους, ενώ για τους χριστιανούς δεν εκλαμβάνεται ως προβληματική. Αυτή η άποψη έρχεται σε αντίθεση με τις θεωρίες που υποθέτουν ότι υπάρχουν απόλυτοι ηθικοί κώδικες και αξίες που ισχύουν για όλους.

Ηθικός σχετικισμός και δεδομένα

Η έννοια της ιδιωτικότητας έχει μακρά δυτική παράδοση. Οι δυτικές έννοιες της ιδιωτικότητας επικεντρώνονται κυρίως στο άτομο και σε ό,τι ανήκει σε αυτό το άτομο ως πρόσωπο, για παράδειγμα η οικειότητα με την οικογένεια και τους φίλους, τα μυστικά και η κρυφή αλληλογραφία. Η ιδιωτικότητα μπορεί να βιωθεί πολύ διαφορετικά στις μη δυτικές παραδόσεις. Για παράδειγμα, η κινεζική λέξη για το προσωπικό απόρρητο, *Yinsi*, μπορεί να μεταφραστεί ως «το κρυμμένο» ή «το κακό».

Ένας πολιτισμός υπόκειται σε αλλαγές και παρόλο που η ιδιωτικότητα είναι συνυφασμένη με τις παραδόσεις μας, ένας πολιτισμικός σχετικιστής μπορεί να υποστηρίξει ότι ο σύγχρονος πολιτισμός μας δεν χρειάζεται μια έννοια όπως η ιδιωτικότητα και ότι η σχετικότητα της έννοιας ήδη μειώνεται. «Δεν έχω τίποτα να κρύψω» είναι ένα κοινό

επιχείρημα των πολιτών στο ζήτημα της κυβερνητικής επιτήρησης. Επιπλέον, παρά την αμφιλεγόμενη πολιτική του απορρήτου τους, εταιρείες όπως το Facebook δεν φαίνεται να έχουν λιγότερους χρήστες. Η εξαφάνιση της έννοιας της ιδιωτικότητας σε τέτοιου είδους παραδείγματα θα ήταν ένα επιχείρημα για την ύπαρξη του ηθικού σχετικισμού.

Από τη σκοπιά του ηθικού σχετικισμού, ο καθορισμός του εάν κάτι αποτελεί παραβίαση της ιδιωτικότητας θα εξαρτηθεί από τον θεμελιώδη ηθικό κώδικα του εν λόγω πολιτισμού.

Κριτική του ηθικού σχετικισμού

Η κριτική του ηθικού σχετικισμού επικεντρώνεται στη δυσκολία του ορισμού σχετικά με το τί είναι πολιτισμός. Μπορούμε, για παράδειγμα, να μιλήσουμε για ολλανδικό πολιτισμό; Ή ζούμε σε έναν δυτικό πολιτισμό; Ή μήπως ο πολιτισμός σχετίζεται περισσότερο με το θρησκευτικό υπόβαθρο; Ένα άλλο σημείο κριτικής που αναφέρεται συχνά είναι ότι ένα άτομο μπορεί να έχει πολλά πολιτισμικά υπόβαθρα. Για παράδειγμα, ποιες ηθικές αξίες ισχύουν για ένα άτομο που μεγάλωσε στην Ολλανδία, αλλά του οποίου οι γονείς κατάγονται από την Κίνα; Ένας ηθικός σχετικιστής θα απαντούσε ότι η δυσκολία ορισμού ενός πολιτισμού δεν αναιρεί την προϋπόθεση ότι η ηθική είναι πολιτισμική. Απλά επειδή ένας πολιτισμός είναι σύνθετος δεν σημαίνει ότι δεν είναι συστατικό των αξιών μας.

Ο ηθικός σχετικισμός θα μπορούσε επίσης να αμφισβητηθεί φιλοσοφικά. Εάν ο ηθικός σχετικισμός σημαίνει ότι η ηθική εξαρτάται από τον πολιτισμό, αγνοεί την πιθανότητα ορισμένες πτυχές να μπορούν να αναχθούν στην ανθρώπινη φύση. Η ιδιωτικότητα είναι ένα παράδειγμα αυτού: θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι η επιθυμία για προστασία της ιδιωτικής ζωής είναι μια εξελικτική ή βιολογική πτυχή της ανθρώπινης φύσης και ότι επομένως δεν πρέπει να αγνοηθεί. Εάν ο ηθικός σχετικισμός επέτρεπε στην ανθρώπινη φύση να διαδραματίσει κάποιο ρόλο,

η θέση του ηθικού σχετικισμού θα μπορούσε να τεθεί υπό αμφισβήτηση, καθώς γεγονότα σχετικά με την ηθική θεωρία μπορούν να εντοπιστούν στην κοινή ανθρώπινη φύση, ανεξάρτητα από τον πολιτισμό.

Επίσης, έχουν διατυπωθεί επιχειρήματα σχετικά με την έλλειψη εμπειρικών αποδείξεων για τον ηθικό σχετικισμό και ότι αυτό που εμείς εκλαμβάνουμε ως ηθικά ανεύθυνο μπορεί στην πραγματικότητα να βιωθεί ως ηθικά υπεύθυνο από άλλους πολιτισμούς. Ωστόσο, αυτό δεν οφείλεται σε ένα διαφορετικό ηθικό πλαίσιο, αλλά στην ιστορία ενός άλλου πολιτισμού και θρησκείας. Το κλασικό παράδειγμα είναι αυτό μιας φυλής που σκοτώνει ηλικιωμένους όταν γίνονται πενήντα χρόνων. Αυτό που εμείς εκλαμβάνουμε ως κακό, για εκείνους είναι καλό. Ωστόσο, είναι μόνο ηθικά δικαιολογημένο σύμφωνα με τη φυλή επειδή πιστεύουν ότι τα σώματά τους θα παραμείνουν στη μετά θάνατον ζωή. Έτσι, η δολοφονία των ηλικιωμένων είναι δικαιολογημένη γι' αυτούς από μια πίστη και κοσμοθεωρία που είναι ακατανόητη για εμάς. Επομένως, δεν υπάρχει σκληρή ηθική σχετικότητα: οι διαφορές στην ηθική των διαφορετικών πολιτισμών μπορούν να εξηγηθούν με βάση την πίστη και την ιστορία τους, αλλά όχι απαραίτητα με αναφορά σε ένα διαφορετικό ηθικό πλαίσιο.

Ηθικός ιδιαιτερισμός

«Μπορούμε μόνο να αποφασίσουμε ποιο είναι το σωστό να κάνουμε σε συγκεκριμένες καταστάσεις».

Αυτή η πτυχή της ηθικής θεωρίας τονίζει ότι για να κρίνουμε εάν μια πράξη είναι ηθικά σωστή ή λανθασμένη, πρέπει να εξετάσουμε τα γεγονότα σε ένα δεδομένο πλαίσιο. Τέτοια γεγονότα μπορεί να είναι, για παράδειγμα, η διαθεσιμότητα ορισμένων πόρων, ένας συγκεκριμένος χρόνος ή η πρόσβαση σε μια συγκεκριμένη τεχνολογία. Οι ηθικοί ιδιαιτεριστές επομένως δεν πιστεύουν ότι υπάρχουν καθολικοί ηθικοί κανόνες ή αρχές που ισχύουν πάντα σε κάθε κατάσταση. Οι ηθικοί ιδιαιτεριστές επίσης δεν πιστεύουν ότι η ηθική είναι εγγενώς πολιτισμική. Ισχυρίζονται ότι το ορθό και το λάθος μιας πράξης εξαρτώνται απόλυτα από το εκάστοτε πλαίσιο. Αυτό σημαίνει ότι μια πράξη είναι ηθικά σωστή εάν η κατάσταση και το πλαίσιο απαιτούν μια συγκεκριμένη ενέργεια. Ωστόσο, ορισμένοι ηθικοί ιδιαιτεριστές πιστεύουν ότι οι ηθικοί κανόνες και αρχές σε παρόμοιες καταστάσεις μπορούν να παράσχουν κάποια βοήθεια σχετικά με το τι είναι σωστό.

Ηθικός ιδιαιτερισμός και δεδομένα

Αυτή η οπτική δεν εξετάζει γενικά ζητήματα όπως το εάν η ενημερωμένη συγκατάθεση είναι απαραίτητη στις πρακτικές δεδομένων, αλλά κυρίως εξετάζει το τι είναι απαραίτητο για ένα ηθικά επιτυχημένο έργο ανά περίπτωση. Στη συνέχεια, η εστίαση αλλάζει από το ποιες είναι γενικά οι ευθύνες των εταιρειών και των κυβερνήσεων όσον αφορά στα δεδομένα, στο ποιες είναι οι ευθύνες ανά έργο ή περίπτωση. Στην πράξη, αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να υπάρχει πολύ μεγαλύτερος σεβασμός για τη διαφορετικότητα και τις διαφορές των περιπτώσεων και περισσότερη επικοινωνία για το τι χρειάζεται ανά περίπτωση.

Κριτική του ηθικού ιδιαιτερισμού

Σε γενικές γραμμές, υπάρχουν δύο μορφές κριτικής του ηθικού ιδιαιτερισμού. Η πρώτη μορφή κριτικής δηλώνει ότι χωρίς καθοδήγηση από απόλυτες αρχές δεν θα υπήρχε τίποτα. Άνθρωποι χωρίς απόλυτες αρχές ηθικής δεν θα είχαν κανένα λόγο να περιορίσουν τις επιλογές τους και δεν θα χρειάζονταν να λάβουν ηθικές αποφάσεις. Αυτή η κριτική στοχεύει κυρίως στο κίνητρο των ανθρώπων να ενεργήσουν ηθικά.

Δεύτερον, υποστηρίζεται ότι ο ορθολογισμός πρέπει να είναι σταθερός. Υπάρχει κίνδυνος να εστιάσουμε μόνο σε κάθε κατάσταση ξεχωριστά και να μην έχουμε μία συνολική σταθερότητα. Για παράδειγμα, όταν σκεφτόμαστε μια συγκεκριμένη κατάσταση κατά την οποία κάποιος βλάπτει ένα άλλο άτομο, είναι δύσκολο να εξηγήσουμε γιατί αυτό είναι ηθικά λάθος. Το επιχείρημα εδώ είναι ότι εάν δεν υπάρχει σαφής ιδέα αναφορικά με το γιατί είναι λάθος να βλάπτεις τους άλλους, δεν μπορούμε να συγκροτήσουμε ένα σαφές επιχείρημα σχετικά με το γιατί είναι λάθος σε αυτή τη συγκεκριμένη κατάσταση να βλάπτεις κάποιον άλλον.

Κολοφώνας

Σύλληψη:

Mirko Tobias Schäfer, Ph.D.
Aline Franzke, MA

Σύνταξη:

Daniqne van der Hoek, MA
Marjolein Krijgsman, MA

Περαιτέρω ανάπτυξη:

Iris Muis, MA
Julia Straatman, MA

Σχεδίαση:

Redmar Fransen

Εικονογράφηση:

Sammy Hemerik

Utrecht University
Utrecht Data School
Drift 13, room 0.01
3512 BR Utrecht
Netherlands

Το «Ηθική Δεδομένων για την
Επικουρία Αποφάσεων»
αναπτύχθηκε από το Utrecht
Data School του Utrecht
University εξ ονόματος του
Municipality of Utrecht.
© Utrecht Data School, Utrecht
University 2022

ΗΔΕΑ - Έκδοση
3.1 Ιούνιος 2022
Για ενημερώσεις δείτε εδώ:

www.dataschool.nl/en/deda

Το Utrecht University και το Utrecht
Data School δε φέρουν ευθύνη για
(πιθανές) αρνητικές επιπτώσεις σε
σχέση με, ή προκύπτοντας από, τη
χρήση του υλικού και του
περιεχομένου από το «Ηθική
Δεδομένων για την Επικουρία
Αποφάσεων».

Utrecht, 2022.

Καθώς το ΗΔΕΑ χρησιμοποιείται,
μαθαίνουμε να το βελτιώνουμε.
Αυτές οι βελτιώσεις θα
εφαρμοστούν σε μελλοντικές
εκδόσεις. Αν χρησιμοποιείτε το
ΗΔΕΑ και έχετε κάποια σχόλια,
παρακαλείσθε να μην διστάσετε να
τα μοιραστείτε μαζί μας. Μπορείτε
πάντοτε να μας αποστείλετε
ηλεκτρονικό μήνυμα στην
παρακάτω διεύθυνση:

info@dataschool.nl

